

Gemeentelijke sportaccommodaties kunnen breder gebruikt worden dan alleen door clubs en verenigingen, zegt Björn Schadenberg van het Mulier Instituut

“DE NADRUK OP VERENIGINGEN VERSTERKT ONGELIJKHEID IN SPORTDEELNAME”

Duizenden sportclubs hebben een wachtlijst of ledenstop vanwege ruimtegebrek, zo luidde NOC*NSF onlangs de noodklok. Met het oog op de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen eist de nationale sportkoepel dan ook ‘harde afspraken’ over ruimte voor sport. Maar hoe diep is de ruimtelijke crisis, hoe groot is de behoefte aan meer accommodaties nu echt?

Door: Frans Oosterwijk

Geen ruimte om te trainen, te weinig velden voor wedstrijden, te weinig sporthallen voor zaalsporters – hoe kan een land dat altijd zo trots is op zijn verenigingen en zijn rijkgeschaarde sportcultuur, zo diep wegzinken!

In dezelfde periode dat NOC*NSF de alarmklok luidde, hield Remco Hoekman, directeur van het Mulier Instituut, zijn inaugurele rede als bijzonder hoogleraar Sportsociologie en Sportbeleid aan de Nijmeegse Radboud Universiteit. 'Van investeringen in sportaccommodaties profiteren vooral mensen die tóch al sporten', aldus de nieuwbakken hoogleraar in een interview met *NRC*.

Wat blijkt: driekwart van de gemeentelijke sportbudgetten gaat naar accommodaties en faciliteiten. Daarbij wordt nauwelijks ingezet op het gebruik van deze accommodaties door bevolkingsgroepen die niet of weinig sporten. Bijgevolg komen de vele miljoenen die in accommodaties worden gepompt vooral ten goede aan de verenigingen die gebruikmaken van deze voorzieningen. En deze verenigingen hebben vooral de hogere-inkomensgroepen en hoger opgeleiden als lid, niet de mensen met een migratieachtergrond of een beperking – bevolkingsgroepen die veel minder sporten.

Hoekman constateerde dat de overheidsambitie om sport voor iedereen toegankelijk te maken botst met de daadwerkelijke investeringen in sport: door 75 procent van de gemeentelijke sportbudgetten jaar in jaar uit naar de zwembaden, sporthallen en hockey- en voetbalvelden te laten gaan waar verenigingssporters wel en bevolkingsgroepen die niet of weinig sporten geen gebruik van maken, wordt de ongelijkheid in sportdeelname juist versterkt.

WAT WILLEN WE MET ONZE SPORTACCOMMODATIES?

Sinds Hoekman directeur werd van het Mulier Instituut, en nu ook nog bijzonder hoogleraar in Nijmegen is geworden, zijn veel van zijn taken op het thema accommodaties bij het Mulier Instituut overgenomen door anderen. Onder andere door senior-onderzoeker Björn Schadenberg.

Gevraagd naar de vermeende crisis op sportaccommodatiegebied zegt Schadenberg (34) allereerst dat er veel goed gaat in de Nederlandse sport. "Remco (Hoekman, red.) noemde ons terecht het beste jongetje van de klas op sportgebied." Ondanks een groeiend tekort aan vrijwilligers blijft het verenigingsleven sterk ontwikkeld. En geen land heeft zulke prachtige accommodaties. Maar de conclusie van Hoekman dat vooral verenigingen en hun leden daarvan profiteren, is volkomen juist.

Opmerkelijk is ook dat er bij de besteding van de gemeentelijke sportbudgetten nauwelijks regie plaatsvindt vanuit de landelijke overheid. Al lijkt een kentering ophanden, constateert Schadenberg. "VWS lijkt met zijn beleidsplan toekomstbestendige sportinfrastructuur en ruimte voor sport en bewegen meer sturend te willen zijn. En bijvoorbeeld meer in te willen zetten op de toegankelijkheid van accommodaties voor mensen met een beperking." Maar de vraag 'wat willen we eigenlijk met onze sportaccommodaties?' heeft vanuit de landelijke overheid nooit diepgaander antwoord gekregen dan dat ze wil dat de breedtesport genoeg ruimte heeft om zijn activiteiten te organiseren en dat sportverenigingen hierin een centrale rol spelen. Vervolgens wordt het aan de gemeentes overgelaten om te zorgen voor voldoende sporthallen en sportvelden. "Ook in de coalitieakkoorden van de meeste gemeenten wordt nauwelijks antwoord gegeven op de vraag: wat willen we met onze sportaccommodaties? Net als in de landelijke politiek is sport en bewegen in de meeste gemeenten een onderwerp van ondergeschikt belang. Het wordt in de coalitieakkoorden wel genoemd, maar weinig concreet. Ik denk niet dat we daar na de gemeenteraadsverkiezingen van volgend jaar veel verandering in gaan zien."

Is het werkelijk zo dat één op de tien sportclubs, in de Randstad zelf één op vijf, met wachtlijsten of met ledenstop zitten vanwege ruimtegebrek, zoals het NOC*NSF-onderzoek zou aantonen?

"Ja, er zijn beslist verenigingen met onvoldoende velden en onvoldoende uren in sporthallen of zwembaden beschikbaar. Deels omdat deze accommodaties tijdens de verenigingsuren vol zitten, deels omdat verenigingen

“IN DE COALITIEAKKOORDEN VAN DE MEESTE GEMEENTEN WORDT NAUWELIJKS ANTWOORD GEGEVEN OP DE VRAAG: WAT WILLEN WE MET ONZE SPORTACCOMMODATIES?”

Gemeenteraadsverkiezingen 2026

te weinig trainers, begeleiding of toezicht hebben. Het is dus niet alleen een accommodatieprobleem, maar een breder probleem. Vandaar de recente – en terechte – oproep in de Tweede Kamer aan VWS om tot een integraal plan van aanpak te komen en zowel de sportinfrastructuur als de sportvereniging te ondersteunen.”

Al jarenlang gaat 75 procent van het gemeentelijk sportbudget naar accommodaties. Toch is de sportdeelname nauwelijks toegenomen. Die schommelt nog steeds rond de 50 procent.

“Behalve in accommodaties is de afgelopen 20, 25 jaar ook veel geld en energie gegaan naar sportstimulering en interventies om groepen die minder sporten – bijvoorbeeld ouderen, mensen met een migratieachtergrond en mensen met een beperking – meer in beweging te krijgen. Hiervan zijn genoeg

succesvolle voorbeelden. Als hiervoor gemeentelijke accommodaties nodig zijn, moet je die als lokale overheid misschien vaker beschikbaar stellen. Maar het klopt dat de landelijk sportdeelname slechts beperkt is toegenomen. En die toename is vooral toe te schrijven aan de bevolkingssamenstelling die is veranderd.

“Dat maakt de vraag ‘wat willen we met onze sportaccommodaties’ nog dringender. Gemeenten investeren voornamelijk in sportvelden en sportparken, dus in sporten als voetbal, hockey, korfbal. En in zwembaden en sporthallen, in zaalsporten als volleybal, handbal, badminton. Met andere woorden: in verenigingssporten waarin een groot deel van de 50 procent van de sportende Nederlanders actief is. Het geld gaat dus vooral naar mensen die de weg naar deze accommodaties allang hebben gevonden. Als we dat investeringspatroon in stand houden, houden we ook

de ongelijkheid in sportdeelname in stand. Want het zijn telkens dezelfde bevolkingsgroepen die hierdoor bovengemiddeld worden bediend.”

PUZZEL

Speelt in het door NOC*NSF geconstateerde capaciteitstekort ook het stikstofprobleem een rol? Wordt er daardoor minder sporthallen gebouwd? En: in hoeverre geven gemeenten de prioriteit aan woningbouw en is er daardoor minder ruimte beschikbaar voor accommodaties?

“Het is bij mij niet bekend dat er sporthallen of kunstgrasvelden niet gebouwd of aangelegd zijn door het stikstofprobleem. Ik zeg er wel bij dat het Mulier Instituut als sociaal-maatschappelijk onderzoeksbureau meer op beleid en maatschappelijke ontwikkelingen is gericht dan op de feitelijke realisatie van accommodaties. Anderzijds: ik zit bijvoorbeeld

FOTO: SHUTTERSTOCK

Een skatepark in Amsterdam. Voorzieningen voor urban sports zijn in veel grote steden redelijk snel tot stand gekomen, zegt Björn Schadenberg, net als sport- en fitnessvoorzieningen in de openbare ruimte.

veel met gemeentes en met NOC*NSF aan tafel. Ook in die gesprekken is dit niet als knelpunt naar voren gekomen.

“Wel zie ik dat door de behoefte aan woningen, sportvoorzieningen soms moeten wijken voor woningbouw. Vaak wordt het verlies aan sportruimte op andere plekken gecompenseerd, in de zin dat daar extra sportcapaciteit wordt gecreëerd. Maar als door de woningbouw ook het aantal inwoners stijgt, gaat onder de streep de sportcapaciteit per inwoner natuurlijk achteruit. Dat zie je vooral in grote steden: de capaciteit in vierkante meter sporthal en -veld of kubieke meter water blijft misschien gelijk, maar het aantal inwoners neemt toe. Dan neemt de druk ook toe. Helemaal als je als gemeente de sportdeelname wil vergroten en ook mensen aan het sporten krijgt die dat nu niet doen.”

De nabijheid of beschikbaarheid van accommodaties is overigens niet de eerste factor die verklaart waarom iemand wel of niet sport, beklemtoont Schadenberg. “Gezondheid en leeftijd bepalen in grote mate of je wel of niet sport. Daarna komt de persoonlijke context: is sport iets vanzelfsprekends in je leven? Sportten je ouders, je vriendjes, je opa en oma vroeger? Kwam je met sport in aanraking op school, bij de kinderopvang? De aanwezigheid van sportaccommodaties verklaart maar voor een heel klein deel waarom mensen wel of niet gaan sporten.

“Het beeld is al jarenlang: grofweg 50 procent van de Nederlandse bevolking sport wel, 50 procent niet. En van de helft die sport, doet de helft dat via een vereniging op een sportaccommodatie, dus in een sporthal, op een sportpark of voetbalveld of in een zwembad – die veelal gesteund worden door de gemeente. De andere helft doet dat bijvoorbeeld bij een ondernemende sportaanbieder, in de

openbare ruimte of thuis. Accommodaties zijn dus maar een stukje van de puzzel om mensen die niet of weinig sporten, in beweging te krijgen. De afwezigheid of een gebrek aan accommodaties is bijna nooit een reden om niet te sporten. Hoeveel accommodaties we ook bouwen, we gaan nooit naar een 100 procent sportdeelname.”

ONDERBENUTTING

Niettemin: kun je accommodaties inzetten om groepen die niet of weinig sporten in beweging te krijgen? Je kunt accommodaties toch verplichten deze groepen meer ruimte te bieden?

“Even recapituleren: gemeentes stoppen veel geld en ruimte in sportaccommodaties waar vooral verenigingen gebruik van maken. Dat is enerzijds prima, want verenigingen spelen

een grote rol in de sportbeoefening en de opvoeding van onze kinderen, en ook in de sociale cohesie. Tegelijk wordt met die nadruk op verenigingen de ongelijkheid in sportdeelname versterkt. Mensen met een beperking, een lagere sociaaleconomische achtergrond of een migratieachtergrond, sporten vaker bij de ondernemende sportaanbieders, de fitnesscentra, de sportscholen, de dojo's – het type accommodatie of aanbieder waar geen of weinig gemeentelijke ondersteuning naartoe gaat.

“Gegeven het huidige capaciteitsprobleem, in de vorm van wachtlijsten en ledenstops, is het soms moeilijk om meer ruimte te geven aan andere doelgroepen. Toch moeten we hier kritisch naar blijven kijken. Is een gemeentelijke accommodatie er alleen voor verenigingen en sporters die twee keer in de week trainen en in het weekend hun wedstrijd spelen?

“Daar komt bij dat het gebruik van veel accommodaties de laatste 10, 20 jaar is versmald. Doordeweeks wordt voornamelijk tussen acht en tien uur 's avonds getraind, voorheen was dat meer tussen zes en elf. De gebruikspiek is dus hoger geworden: we willen met z'n allen op een kleiner deel van de dag gebruikmaken van de beschikbare accommodaties. In het weekend gebeurt hetzelfde. Er is een verschuiving gaande om sportwedstrijden zoveel mogelijk op zaterdag te laten plaatsvinden. Waardoor er een piekbelasting is op zaterdag en ondergebruik op zondag.

“Die onderbenutting is deels niet te voorkomen. Op vrijdag en in het weekend staan er in Nederland ook veel kantoren leeg. De Rijksbouwmeester noemde dat in een bijeenkomst met NOC*NSF onlangs een stuk 'geaccepteerde leegstand'. Maar als je als gemeente middelen beschikbaar stelt voor accommodaties, dan moet je ook kritisch

“ALS WE HET HUIDIGE
INVESTERINGSPATROON IN STAND HOUDEN,
HOUDEN WE OOK DE ONGELIJKHEID IN
SPORTDEELNAME IN STAND”

“BEVOLKINGSGROEI EN AMBITIES LEIDEN TOT EEN GROTERE BEHOEFTE AAN SPORTACCOMMODATIES”

willen kijken naar hoe je de accommodaties wilt inzetten. Daar is vaak geen visie op. “Ik vind dat je als gemeente dus best sturend mag optreden in het gebruik van je accommodaties. Er gaat veel geld naartoe, dan mag je ook bepalen wat daar moet plaatsvinden. Zeker, het wachtlijstenprobleem is een reëel probleem dat opgelost moet worden. Maar daarbij moet wel het besef zijn dat dit mensen zijn die de weg naar de sport – naar de vereniging en accommodatie – al hebben gevonden.”

DOELSTELLINGEN

Er bestaat op accommodatiegebied nog een vorm van ongelijkheid. Anno 2025 huurt driekwart van de sportverenigingen een accommodatie van de gemeente. Maar er is een groot verschil in tarieven die ze betalen. Bij de ene sport worden de gemeentelijke kosten maar voor een fractie doorberekend, bij andere sporten voor meer dan de helft en bij weer andere helemaal niet. En dan zijn er op dit gebied ook nog grote verschillen tussen gemeenten onderling. Is daarin niet meer uniformiteit te bereiken?

“Er zijn inderdaad grote verschillen, tussen gemeenten en tussen sporten. Tennis- en hockeyverenigingen zijn vaak geprivatiseerd. Voetbal is vaak het minst kostendekkend. Over het algemeen betaalt een voetbalclub via huur 10, 20 of misschien 30 procent van de kosten van het voetbalveld. Ook in sporthallen betalen de meeste verenigingen meestal een huurtarief dat niet kostendekkend is. In feite worden al deze verenigingen dus door de gemeente gesubsidieerd. Zo houden de gemeenten de verenigingssport toegankelijk. Maar wie wil sporten bij een fitnessaanbieder of een vechtsportschool, moet de kosten wel zelf betalen. Terwijl zij wel stevig bijdragen aan gemeentelijke doelen ten aanzien van sportdeelname.”

De focus op verenigingen verhindert gemeenten daarnaast snel en adequaat te reageren op nieuwe trends, zoals Hyrox. “Ondernemende sportaanbieders kunnen de voorzieningen daarvoor veel sneller op poten zetten dan gemeentelijke accommodaties. Terwijl in deze gemeentelijke accommodaties, zeker op leegstaande uren overdag, ook andere, nieuwe activiteiten kunnen plaatsvinden. “Telkens kom je uit op de vraag: wat wil je als gemeente met je sportbeleid en je sportaccommodaties? Die vraag, en daar wil ik me sterk voor maken, wordt vaak niet of niet expliciet beantwoord. Je zult eerst moeten vastleggen welk sportaanbod je op welke manier wilt ondersteunen. En dat hoeft niet perse met een accommodatie. Er is vrijwel geen gemeente die concreet uitspreekt welke doelstellingen ze nastreeft met haar accommodaties. Willen we meer mensen in beweging krijgen? Of willen we via sportverenigingen de

sociale cohesie bevorderen? Dat zijn twee verschillende vragen en van een gemeente mag je verwachten dat ze die vragen beantwoorden en daarnaar handelen.”

BANDBREEDTES

Schadenberg wil de gemeenten niet helemaal afvallen. Voorzieningen voor *urban sports* zijn in veel grote steden best snel tot stand gekomen, alsmede sport- en fitnessvoorzieningen in de openbare ruimte. “Daarvan hebben gemeenten gezegd: dat spreekt sporters aan die doorgaans niet goed worden bediend en die we graag willen faciliteren. En op steeds meer gemeentelijke sportparken worden nieuwe voorzieningen toegevoegd zoals pumtracks.”

Het Mulier Instituut schat in zijn brancherapport over sportaccommodaties dat er in 2035 tussen de 20 en 200 extra sporthallen nodig zijn en tussen de 400 en 3800 sportvelden. Raar, die ruime marges.

“De bandbreedtes moeten helpen bij de discussie over waar we heen willen met onze sportinfrastructuur. De bevolkingsgroei leidt tot een grotere behoefte. Maar er zijn ook meer accommodaties nodig om ambities waar te maken. Ambities – zoals die van VWS om 75 procent van de bevolking aan de beweegrichtlijn te laten voldoen of die van NOC*NSF om 12 miljoen Nederlanders te laten sporten – zijn vaak een stip op de horizon. En niet iets dat zonder meer wordt gerealiseerd. Voor de beweeg- en sportambities geldt dat de huidige trendlijnen ons daar niet naartoe gaan brengen. Daar moet wat anders voor gebeuren of we moeten er meer op inzetten. En dan kan het zomaar juist wel logisch zijn dat je om extra geld en accommodaties vraagt. Vanuit onze rol – als kritische vriend van de sportsector – stellen wij in ieder geval vast dat we die stip op de horizon niet dichterbij brengen als we blijven doen wat we nu doen.” ■

JE ZIET HET NIET DIRECT, MAAR MARK HEEFT EEN BEPERKING.

Mark doet niets liever dan voetballen. Maar om op het veld te komen, is hij wel elke wedstrijd en training afhankelijk van anderen. Helaas is Mark daar niet de enige in. Want in Nederland heeft 33% van de mensen met een beperking niet de kans om te sporten, omdat ze niet altijd toegang hebben tot betaalbare sporthulpmiddelen of een vereniging in de buurt. Help mee de sport een stukje eerlijker te maken.

Ga naar fondsgehandicaptensport.nl

